

Секція: I Вітчизняний та міжнародний досвід розвитку обліку в умовах глобалізації

Макуха С. М.,
*к.е.н., доцент, завідувач кафедри
загальної економічної теорії та економічної політики
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ
УМОВ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕСУ ТА ПРОБЛЕМИ
ОПОДАТКУВАННЯ**

Останніми роками в макроекономічному середовищі багатьох країн світу відбуваються кардинальні трансформаційні зміни результатом яких є формування надскладних виробничих, логістичних та торговельних ланцюжків, що безперечно здійснює вплив на стан облікової політики. Такі ланцюжки дозволяють відстежувати і ефективно контролювати всі стадії виробництва, розподілу і обміну товарів, в якій би точці земної кулі вони не проводилися. В результаті вся світова економіка почала трансформуватися і як наслідок змінюються умови реалізації облікової політики. Так, з вісімдесятих років минулого століття, розгортається епоха аутсорсингу (офшорінгу) виробництва з розвинених країн в юрисдикції з дешевою робочою силою і низькою вартістю факторів виробництва. Аутсорсинг і офшорінг використовуються як спосіб оптимізації господарської діяльності корпорацій з метою збереження і зміцнення конкурентних переваг на світовому і регіональному рівнях. Аутсорсинг (офшорінг), пов'язаний з переходом від інтегрованого виробничого процесу до формування розгалужених, розосереджених виробничих мереж (глобальних вартісних ланцюжків), що призвело до переміщення обробних потужностей в країни, що розвиваються [1, с. 56].

Офшорні компанії здатні надавати замовникам необхідні, а часом і унікальні можливості, які в розвинених країнах недоступні або незрівнянно дорогі. Виносу виробництва за межі розвинених країн сприяло посилення лібералізації виробничих відносин, стрімкий розвиток комунікаційних та

інформаційних технологій, зниження ризиків здійснення господарської діяльності в країнах, що розвиваються. Важливим фактором переміщення виробництва товарів і послуг в країни, що розвиваються стала також підтримка урядами цих країн ініціатив щодо захисту прав інтелектуальної власності. В результаті, з метою економії витрат транснаціональні корпорації почали активно переводити свої виробничі потужності в країни, де ці витрати можна було б скоротити. Скорочення витрат досягалося за рахунок використання більш дешевої, ніж в розвинених країнах, робочої сили, дешевих факторів виробництва, економії за рахунок оподаткування, отримання переваг від податкових, адміністративних та інших пільг. Така практика протягом тривалого часу виправдовувала себе дозволяючи отримувати транснаціональним корпораціям конкурентні переваги. Однак, з початку нульових років багато компаній, розвинених країн (США, Німеччини, Англії та ін.) які раніше переводили свої потужності в офшорні зони головним чином в країни Південно-Східної Азії і Китаю, стали переводити своє виробництво назад на батьківщину, або в сусідні країни. Це явище отримало назву – решорінг. Решорінг (бекшорінг, ніершорінг) в дійсності можна розглядати як реверс аутсорсингу (офшорінгу). Переміщення виробничої діяльності в країну базування (бекшорінг) або в сусідню країну (ніершорінг) незалежно від форми і структури власності може здійснюватися в рамках самої фірми або передаватися на аутсорсинг незалежним постачальникам [1, с. 56]

Таке повернення стає вигідним з кількох причин. Перш за все, відбувається повернення виробництв для яких найбільш актуальним є скорочення витрат на транспортування. Так само як виробництво товарів з великим відношенням ваги до вартості (автомобілі, механізми, верстати, обладнання, важка і об'ємна побутова техніка та ін.). По-друге, до повернення схильні виробництва товарів, яким притаманні часті зміни в споживчому попиті або дизайні (перш за все виробництво автокомплектуючих та автозапчастин). По-четверте, повертається виробництво, в якому необхідний високий рівень контролю менеджменту для дотримання норм якості (наприклад, медичне обладнання). По-п'яте,

виробництво, орієнтоване на клієнтів, обмежених у можливості купувати товари, які не є вітчизняного виробництва (продукція ВПК). По-шосте, виробництво товарів, для яких дуже важливо дотримання і захист авторського права і патентів. По-сьоме, рещорінг відбувається в галузях, найбільш чутливих до технологій автоматизації і роботизації виробництва. Перш за все це виробництво текстилю та одягу, побутових електроприладів, автомобілів і автокомплектуючих. Крім того, для США поверненню виробництва різних пластиків і продуктів нафтопереробки сприяв бум сланцевого видобутку нафти і газу в цій країні (пластики виготовляються з метану, етану, пропану, бутану, ізобутану, пентану) [2, с. 14 - 15].

Найважливішою обставиною, що сприяє посиленню рещорінга, є те, що сьогодні, в період контрольованої глобалізації будь-яка галузь може опинитися стратегічно залежною від інтересів і політики держави. Як наслідок, в деяких країнах приймаються рішення, які прямо сприяють посиленню тенденцій рещорінга. Так в США з лютого 2009 року діє «Акт про відновлення економіки», що включає вимоги до американського бізнесу використовувати матеріали вітчизняного виробництва, в Німеччині прийнята «Національна індустріальна стратегія-2030». В таких умовах багато компаній перебудовують свої стратегії та виробничі мережі на внутрішній ринок. Це стосується не тільки обробної промисловості. Так, деякі французькі та німецькі телекомунікаційні компанії переорієнтуються насамперед на довгострокові замовлення від свого уряду і своїх споживачів [1, с. 63].

Серед найважливіших економічних мотивів рещорінга виділяється значне зростання витрат виробництва за рахунок підвищення вартості оплати праці, в країнах Азії. Так, в Китаї середня оплата праці за останнє десятиліття збільшилася на 320%, що набагато перевищує зростання оплати праці в розвинених країнах. Китайська валюта за останнє десятиліття зміцнилася до долара США більш ніж на 30% і разом з ростом заробітних плат перетворилася на важливий фактор зростання вартості виробництва в Китаї [3, с. 28]:

Посилюється повернення виробництв в розвинені країни і на основі їх

масової роботизації, в руслі моделі «Індустрії 4.0». За оцінками Всесвітнього економічного форуму, в 2018 р близько 29% усього робочого часу приходилося на роботів, до 2025 року ця частка перевищить половину. Роботи вже зараз виконують, наприклад, 47% всіх завдань, пов'язаних з обробкою інформації, і 31% робіт, пов'язаних з фізичною працею. Темпи роботизації виробництв за п'ять років (з 2014 по 2018 г.) складають в середньому в світі майже 20% на рік. Роботи виконують завдання швидше людини і обходяться набагато дешевше: наприклад, в автомобільній промисловості Німеччини вартість однієї робочої години людини становить 40 євро, в Китаї – близько 10 євро, а вартість робочої години робота – від 5 до 8 євро. При цьому середня вартість самого промислового робота за період з 2014 по 2018 роки скоротилася на 17% (з \$ 53000 до \$ 44000) [4]. У результаті масової роботизації виробництва в структурі ВВП доходи від капіталу починають замішувати доходи від праці, що робить вигідним розміщення виробництв в розвинених країнах і тим самим підсилює рещорінг.

За характером процедури проведення виділяють кілька форм рещорінга [3, с. 27]:

1) за ступенем переведення потужностей з-за кордону:

- повний рещорінг, коли все виробництво продукту повністю переводиться з-за кордону на батьківщину;
- частковий рещорінг, коли частина виробничих ліній переводиться на батьківщину, а частина виробництва залишається за кордоном;

2) за рівнем передачі функцій сторонній компанії:

- власний рещорінг (in-house reshoring), коли виробничі потужності переводяться з-за кордону на батьківщину в свою компанію, в цьому випадку офшорінг замінюється власним виробництвом;
- сторонній рещорінг (outsourcing reshoring), при якому компанія відмовляється від виробництва за кордоном на користь контрактного виробництва сторонньою компанією на території своєї країни, при цьому офшорінг замінюється аутсорсингом.

Таким чином, під впливом нової технологічної революції – автоматизації праці і впровадження штучного інтелекту відбувається структурна трансформація світової економіки в результаті якої посилюються тенденції рещорінга. Якщо поточний тренд рещорінга збережеться, багатьом країнам, що розвиваються доведеться шукати нові, неklasичні моделі розвитку (модель наздоганяючого розвитку з дешевою робочою силою піде в минуле). Під впливом сучасних тенденцій виробництво стає все більш капіталоінтенсивним і все менш трудоінтенсивним, аутосорсінг в країни з дешевою робочою силою стає менш вигідним, а фактор географічної близькості до ринків збуту набуває все більшого значення. У зв'язку з цим Україна могла б використовувати процеси рещорінга для розміщення виробництв провідних європейських країн на своїй території з огляду на близькість географічного положення до розвинених країн Європи і вигідне географічне розташування. На це і має бути спрямована вітчизняна податкова політика, яка має стимулювати бізнес до інвестицій.

Література:

1. Кондратьев В. Рещоринг как форма реиндустриализации / В. Кондратьев // Мировая экономика и международные отношения. – 2017. – №. 9. – С. 54–65.
2. Зотин А. Роботизация вместо глобализации. Что такое рещоринг и чем он опасен // «Коммерсантъ». [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://kommersant.ru/archive/online/57> (дата обращения 10.03.2020 р.).
3. Шабашкин С. С. Мотивы и перспективы развития рещоринга / С. С. Шабашкин // Вестник ВГУ. Серия: «Экономика и управление». – 2017. – № 3. – С. 27–30.
4. Алаев Ю. Reshoring – что в этом слове для уха русского. Время и деньги. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://www.evid.ru/biznes/090120/reshoring-что-v-etom-slove-dlya-ukha-russkogo> (дата обращения 14.03.2020 р.).